

مقام و منزلت نماز وتر

دیزاین: الحاج سلیم عابد پیمان سویدان

Ketabton.com

۱۳۹۴

تتبع، نگارش و نوشته از:

الحاج امین الدین « سعیدی - سعید افغانی »

و داکتر صلاح الدین « سعیدی - سعید افغانی »

www.masjed.se

مقام و منزلت نماز وتر

بسم الله الرحمن الرحيم

مقام و منزلت نماز وتر

نماز وتر از جمله نماز های سنتی مؤکده بوده که پیامبر صلی الله علیه وسلم بر خواندن آن ما مسلمانان را تشویق و ترغیب نموده است .
طوریکه در حدیثی از ابوهریره (رض) روایت گردیده : « إن الله وتر، يحب الوتر » متفق علیه . « خداوند وتر (تنها) است و وتر را دوست دارد » .
همچنان در حدیثی دیگری از حضرت علی رضی الله عنه روایت است که : خواندن نماز وتر همانند نماز های فرض، الزامی نیست، ولیکن پیامبر صلی الله علیه وسلم نماز وتر را خوانده و فرموده : « یا أهل القرآن أوتروا فإن الله وتر يحب الوتر » (نسایی و ترمذی) (ای اهل قرآن! نماز) وتر را بخوانید؛ چراکه خداوند وتر (تنها) است و وتر را دوست دارد » .

وقت نماز وتر:

وقت خواندن نماز وتر بعد از نماز عشاء (خفتن) الی طلوع فجر جایز است ولی طبق برخی از روایات خواندن نماز وتر در یک سوم آخر شب اجر بیشتری دارد.
طوریکه در حدیثی از حضرت بی بی عایشه رضی الله عنها آمده است : « من کل اللیل قد أوتر رسول الله صلی الله علیه وسلم ، من أول اللیل و أوسطه و آخره، فانتهی وتره إلی السحر » (متفق علیه) .

« پیامبر صلی الله علیه وسلم در تمام شب وتر را خوانده است، در اول، وسط، و در آخر شب و و تراو به سحر منتهی می شد » .

برای کسی که بیم دارد که در آخر شب نخواهد بیدار شد ، پس مستحب است که نماز وتر خویش را در اول شب بجاء آرد ، همچنانکه برای کسی که گمان می کند آخر شب بیدار می شود، تأخیر آن سنت است : در حدیثی از ابوقتاده رضی الله عنه روایت است که پیامبر صلی الله علیه وسلم به حضرت ابوبکر فرمود :

(متی توتر) « چه وخت وتر می خوانی؟ » گفت : می خوابم (بعد بلند می شوم) و وتر می خوانم، پیامبر صلی الله علیه وسلم به ابوبکر فرمود : « أخذت بالحزم أو بالوثیقة » (ابوداود) . (محکم کاری و احتیاط کردی) و به حضرت عمر فرمود : « أخذت بالقوة » « کارت همراه با قدرت و نیرو بود) .

همچنان در حدیثی از حضرت عایشه رضی الله عنها روایت است : « كان النبی صلی الله علیه وسلم یصلی و أنا راقدة معترضة علی فراشه، فإذا أراد أن یوتر أیقظنی فأوترت » (متفق علیه) . (پیامبر صلی الله علیه وسلم نماز می خواند در حالیکه من روی بسترش خوابیده بودم، وقتی می خواست نماز وتر بخواند مرا بیدار می کرد و من هم نماز وتر را می خواندم) .

تعداد رکعات های وتر:

کمترین رکعات نماز وتر یک رکعت است. و دلیل آن حدیثی است که از ابن عمر (رض) روایت گردیده است . « صلاة اللیل مثنی مثنی، فإذا خشی أحدکم الصبح صلی رکعة »

مقام و منزلت نماز وتر

واحدة توتر له ما قد صلى» (متفق عليه).

(نماز شب دو رکعت دو رکعت است، پس هر گاه یکی از شما بيم آن را داشت که وقت نماز صبح فرا برسد یک رکعت نماز بخواند و با آن نمازهای قبلی اش را وتر کند). همچنان جایز است: نماز وتر، سه رکعتی یا پنج رکعتی یا هفت یا نه رکعتی خوانده شود: ودلیل آن حدیثی است که: از حضرت عایشه رضی الله عنها روایت گردیده است: « ما كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يزيد في رمضان ولا في غيره على إحدى عشرة ركعة، يصلى أربعا فلا تسأل عن حسنهن و طولهن، ثم يصلى أربعا فلا تسأل عن حسنهن و طولهن، ثم يصلى ثلاثا » (متفق عليه). (پیامبر صلی الله علیه وسلم چه در رمضان و چه در غیر رمضان از یازده رکعت بیشتر نمی خواند چهار رکعت می خواند که از خوبی و طولانی بودن آن سؤال نکن، سپس چهار رکعت می خواند که از خوبی و طولانی بودن آن سؤال نکن. سپس سه رکعت می خواند).

همچنان در حدیثی از عایشه رضی الله عنها روایت است: « كان رسول الله صلى الله عليه وسلم يصلى من الليل ثلاث عشرة ركعة، يوتر من ذلك بخمس لا يجلس في شي إلا في آخرها » (مسلم). (پیامبر صلی الله علیه وسلم، در شب سیزده رکعت نماز می خواند، پنج رکعت آخر را با یک سلام وتر می خواند. تنها در رکعت آخر آن (برای تشهد) می نشست). و در حدیثی دیگری از عایشه رضی الله عنها روایت است: « كنا نعد له صلى الله عليه وسلم سواكه و طهوره، فيبعثه الله ما شاء أن يبعثه من الليل فيتسوك و يتوضا، و يصلى تسع ركعات لا يجلس فيها إلا في الثامنة، فيذكر الله و يحمده و يدعوه، ثم ينهض ولا يسلّم، ثم يقوم فيصلّى التاسعة، ثم يقعد فيذكر الله و يحمده و يدعوه، ثم يسلم تسلّما يسمعا، ثم يصلى ركعتين بعدما يسلم و هو قاعد، تلك إحدى عشرة ركعة يا بنى، فلما أسن نبى الله صلى الله عليه وسلم و أخذ اللحم أوتر بسبع، و صنع فى الركعتين مثل صنيعه الأول، فتلك تسع يا بنى » (مسلم و نسایی). (ما سواك و آب وضوءى پیامبر صلی الله علیه وسلم را آماده می کردیم، پس خداوند شب هنگام هر وقت که می خواست او را بیدار می کرد، سواک می زد و وضوء می گرفت و نه رکعت نماز می خواند، که در هیچکدام از آنها نمی نشست مگر در رکعت هشتم، به ذکر و ستایش خدا می پرداخت و دعا می کرد. سپس بدون آنکه سلام بدهد بلند می شد و رکعت نهم را می خواند. سپس می نشست و به ذکر و ستایش خدا می پرداخت و دعا می کرد، و طوری سلام می داد که ما را می شنوید. سپس به حالت نشسته دو رکعت نماز می خواند. فرزندانم! این یازده رکعت، وقتی پیامبر صلی الله علیه وسلم مسن شد و بدنش سنگین گردید وتر را هفت رکعت خواند و دو رکعت را مانند حالت قبل نشسته می خواند. فرزندانم! این نه رکعت شد).

مقام و منزلت نماز وتر

طریقه خواندن نماز وتر:

اول: خواندن نماز وتر در سه رکعتی:

ترتیب خواندن نماز وتر در سه رکعتی بشرح ذیل میباشد :

طریقه اول:

دو رکعت بخواند و بعد از دو رکعت سلام دهد، بعد از یک رکعت دیگر بخواند و سلام دهد. (در هر کدام باید تشهد بخواند بعد سلام داد).

طریقه دوم:

به ترتیب است که هر سه رکعت را باهم و با یک تشهد بخواند. یعنی ابتدا دو رکعت بخواند و بدون آنکه در رکعت دو تشهد بخواند، بلند شده و یک رکعت دیگر خوانده و اینبار تشهد می خواند و سلام می دهد.

در این روش مستحب است تا در رکعت اول سوره ی (اعلی) و در رکعت دوم سوره ی (کافرون) و رکعت سوم، سوره ی (اخلاص) خوانده شود.

طوریکه این حکم در حدیثی از ابن عباس رضی الله عنه بشرح ذیل فورمولبندی گردیده است: « کان رسول الله صلی الله علیه وسلم یقرأ فی الوتر سبح اسم ربک الأعلی، و قل یا ایها الکافرون، و قل هو الله أحد فی رکعة رکعة » (پیامبر صلی الله علیه وسلم در نماز وتر در هر رکعت یکی از سوره های (سبح اسم ربک الأعلی) و (قل یا ایها الکافرون) و (قل هو الله أحد) را می خواند). (نسایی (461)).

بنابراین اگر کسی خواست تا نماز وتر را به ترتیب سه رکعتی میخواند، نباید همانند نماز مغرب در رکعت دو تشهد بخواند و بعداً برای رکعت سوم بلند شود، زیرا پیامبر صلی الله علیه وسلم فرمودند: « لا توتروا بثلاث تشبهوا المغرب ». نماز وتر را سه رکعتی را بگونه ای مخوانید که با نماز مغرب شبیه کرده باشید. حاکم (304 / 1) والبیهقی (31 / 3).

اما در این دو روش، روش اول افضلتر است. (وتفصیل آنرا در صفحه 208 کتاب فقه السنة للنساء از شیخ ابن عثیمین، مطالعه فرماید).

کیفیت خواندن نماز وتر نزد احناف:

ولی ناگفته نماند که : طریقه خواندن نماز وتر نزد احناف مانند کیفیت خواندن نماز مغرب (شام) میباشد که تفصیل در ذیل ارائه خواهد شد .

اما مذاهب دیگر از جمله (شافعی ، مالکی و حنبلی) به این شکل می خوانند که یا با یک رکعت و یک تشهد می خوانند و یا دو رکعت می خوانند و بعد از آن یک رکعت می خواند با یک تشهد . و یا سه رکعت می خوانند با یک جلسه تشهد در آخر آن (یعنی در رکعت دوم برای تشهد نمی نشینند) یا می تواند سه رکعت بخواند با یک تشهد .

الطحاوی از انس نقل می کند که او گفته است (الوتر ثلاث رکعات) . و همچنین از ثابت نقل می کند که می گوید : « صلی بی أنس الوتر أنا عن یمینه و أم ولده خلفنا ثلاث رکعات لم یسلم إلا فی آخرهن) و در ادامه از فعل عمر رضی الله عنه نقل می کند که ،

مقام و منزلت نماز وتر

(گوینده مسرور است) بلند شد (فصلی بنا ثلاث رکعات لم یسلم إلا فی آخرهن » .

دوم: خواندن نماز وتر در پنج رکعتی:

اگر کسی خواست نماز وتر را پنج رکعتی بخواند می تواند آنرا بترتیب ذیل انجام دهد : مستحب و افضل آنست تا هر پنج رکعت را با یک تشهد بخواند. یعنی فقط در رکعت پنجم برای تشهد می نشیند و در انتها یعنی رکعت آخر تشهد خوانده و سلام دهد. در این مورد میتوان به حدیثی که از بی بی عایشه رضی الله عنها روایت گردیده است استدلال نمود: « کان رسول الله صلی الله علیه وسلم یصلی من اللیل ثلاث عشرة رکعة، یوتر من ذلك بخمس لایجلس فی شی إلا فی آخرها » « پیامبر صلی الله علیه وسلم، در شب سیزده رکعت نماز می خواند، پنج رکعت آخر را با یک سلام وتر می خواند. تنها در رکعت آخر آن (برای تشهد) می نشست ». مسلم (737).

سوم: خواندن نماز وتر در هفت و یا نو رکعتی:

اما اگر کسی می خواهد نماز وتر را (هفت رکعتی) و یا (نو رکعتی) بخواند طریقه خواندن آن بصورت ذیل است:

پس از هر دو رکعت، او برای تشهد ننشیند و بلکه برای رکعت بعدی بلند شده، ولی در یک رکعت ماقبل آخر، تشهد بخواند ولی سلام ندهد، سپس برای رکعت آخر بلند شده و باز تشهد بخواند و سلام دهد، و این روش مسنون است، زیرا از عایشه رضی الله عنه روایت است: « کنا نعد له صلی الله علیه وسلم سواکه و طهوره، فیبعثه الله ما شاء أن یبعثه من اللیل فیتسوک و یتوضا، و یصلی تسع رکعات لایجلس فیها إلا فی الثامنة، فیذکر الله و یحمده و یدعوه، ثم ینهض ولا یسلم، ثم یقوم فیصلی التاسعة، ثم یقعد فیذکر الله و یحمده و یدعوه، ثم یسلم تسلیمًا یسمعنا، ثم یصلی رکعتین بعدما یسلم و هو قاعد، تلك إحدى عشرة رکعة یا بنی، فلما أسن نبی الله صلی الله علیه وسلم و أخذ اللحم أوتر بسبع، و صنع فی الرکعتین مثل صنیعه الأول، فتلك تسع یا بنی » « ما سواک و آب وضوء پیامبر صلی الله علیه وسلم را آماده می کردیم، پس خداوند شب هنگام هر وقت که می خواست او را بیدار می کرد، سواک می زد و وضوء می گرفت و نه رکعت نماز می خواند، که در هیچکدام از آنها نمی نشست مگر در رکعت هشتم، به ذکر و ستایش خدا می پرداخت و دعا می کرد. سپس بدون آنکه سلام بدهد بلند می شد و رکعت نهم را می خواند. سپس می نشست و به ذکر و ستایش خدا می پرداخت و دعا می کرد، و طوری سلام می داد که ما را می شنواند. سپس به حالت نشسته دو رکعت نماز می خواند. فرزندان! این یازده رکعت، وقتی پیامبر صلی الله علیه وسلم مسن شد و بدنش سنگین گردید وتر را هفت رکعت خواند و دو رکعت را مانند حالت قبل نشسته می خواند. فرزندان! این نه رکعت شد ». مسلم (746).

یادداشت :

ابن عثیمین رحمه الله در مورد نماز وتر هفت رکعتی گفته: « (افضل آنست که) هفت رکعت پشت سر هم خوانده شود و فقط در رکعت آخر آن برای تشهد نشست و سلام داد ». (فقه السنة للنساء؛ ابن عثیمین، صفحه 208).

مقام و منزلت نماز وتر

خواننده محترم :

در ضمن میخوایم یکبار دیگر توضیح بدارم که نماز وتر هیچ تفاوتی با دیگر نمازها نداشته ، فقط زمان آن بعد از نماز عشاء آغاز میشود والی قبل از نماز صبح ادامه دارد ، اما دیر خواندن نماز وتر افضلتر است. و طوری که گفتیم نماز وتر (یک رکعتی یا سه رکعتی یا پنج رکعتی و یا هفت و یا نه رکعتی) خوانده میشود ، و نیز می توان در نماز وتر و در رکعت آخر بعد از برخاستن از رکوع، قنوت خواند. ولی مداومت بر خواندن قنوت در نماز وتر سنت نیست، یعنی لازم نیست تا در نماز قنوت هر شب، قنوت خواند.

روش پیامبر اسلام در خواندن دعای قنوت:

رسول الله صلی الله علیه و سلم گهگاهی در نماز وتر قنوت میخواند (روایت ابن نصر و دارقطنی). کلمه احیاناً را به کار بردیم، زیرا آنهایی که وتر پیامبر صلی الله علیه و سلم را نقل کرده اند، ذکری از قنوت به میان نیاورده اند که اگر چنین چیزی به صورت مداوم انجام میگرفت به هیچوجه همه آنان را ذکر آن غفلت نمی ورزیدند. فقط ابی ابن کعب قنوت وتر را از رسول الله صلی الله علیه و سلم نقل کرده اند که این خود دلیل این میباشد که رسول الله صلی الله علیه و سلم احیاناً در وتر قنوت خوانده است. و میتوان نتیجه گرفت که قنوت در وتر واجب نیست و رأی جمهور علماء نیز همین است.

چنانکه از احناف ابن الهمام در «فتح القدیر»، (306/1) بدان اعتراف نموده است که این نشانگر انصاف و بی تعصب بودن ایشان است. و آن را قبل از رکوع قرار میداد (روایت ابوداود و نسائی).

رسول الله صلی الله علیه و سلم به حسن بن علی آموخت که در پایان قرائت، در وتر، این دعا را بخواند:

«اللهم! اهدنی فیمن هدیت، و عافنی فی من عافیت، و تولّنی فی من تولّیت، و بارک لی فیما أعطیت، و قنی شرّ ما قضیت، (ف) إنّک تقضی و لا یقضی علیک (و) إنّّه لا یدلّ من والیت (و لا یعزّ من عادیّت) تبارکت ربّنا و تعالیّت (لا منجا منک إلاّ الیک» روایت ابن خزیمه). (خداوندا مرا جزء کسانی قرار بده که آنها را هدایت کرده‌ای، و مرا جزء کسانی قرار بده که آنان را عافیت داده‌ای، و مرا جزء آنانی قرار ده که دوست خود قرار داده‌ای، و در آنچه که به من عطا کرده‌ای برکت ده، و از شر آنچه که مقدر کرده‌ای مرا محفوظ بدار، چون تو قضاوت می‌کنی و بر تو حکم کرده نمی‌شود، و کسی را که تو دوست بداری خوار نمی‌گردد. خداوندا! دارای برکات بسیار و در ذات و صفاتت بلند مرتبه هستی).

نماز وتر با جماعت :

در مورد اینکه چرا نماز وتر صرف در ماه مبارک رمضان بصورت جماعت خوانده میشود و در سایر ماه ها بطور انفرادی ادا میگردد باید گفت ؟
در ابتدای امر که پیامبر صلی الله علیه و سلم نماز تراویح می خواندند، ایشان روز اول به مسجد رفتند و نماز تراویح و بعد از آن نماز وتر خواندند، در شب دوم وقتی که به مسجد رفتند تا نماز تراویح و وتر خویش را بخوانند، اصحاب به ایشان اقتدا نمودند و با ایشان

مقام و منزلت نماز وتر

نماز شب خواندند، در شب سوم پیامبر صلی الله علیه وسلم بیرون نیامدند و در منزل نماز خواندند وقتی که از ایشان علت را جویا شدند، جواب فرمودند: ترسیدم که نماز شب بر شما واجب شود.

اما با وفات پیامبر صلی الله علیه وسلم، در حقیقت ترس از واجب شدن نماز تراویح (و وتر بعد از آن) باقی نماند زیرا با فوت پیامبر صلی الله علیه وسلم در حقیقت وحی قطع می شود و تشریح احکام پایان می پذیرد، لذا اصحاب پیامبر صلی الله علیه وسلم در زمان عمر ابن خطاب رضی الله عنه تصمیم گرفتند تا نماز تراویح خود را بصورت جماعت در مسجد بخوانند (مانند شب دومی که پیامبر صلی الله علیه وسلم نماز شب را در مسجد و با اصحاب خواندند) از آن زمان به بعد، مسلمانان شبهای رمضان نماز تراویح را بصورت جماعت در مساجد می خوانند.

ولی باید توجه داشت که نماز تراویح مخصوص شبهای رمضان است نه بقیه ماههای سال و پیامبر صلی الله علیه وسلم فقط در این ماه تراویح خواندند و لذا ما نیز به ایشان و به اصحاب ایشان اقتدا می کنیم و فقط شبهای رمضان تراویح می خوانیم، از سویی نماز وتر را معمولاً در شبهای رمضان بعد از تراویح می خوانند یعنی در حقیقت نماز تراویح و وتر در رمضان با هم و پشت سر هم خوانده می شوند، از این رو هم تراویح و هم وتر که پشت سر هم هستند بصورت جماعت خوانده می شوند، و این جماعت خواندن تراویح و وتر در شبهای رمضان واجب نیست، بلکه مستحب است.

امام نووی رحمه الله می گوید:

« جماعت خواندن نوافل تشریح نشده است بجز نماز عیدین و کسوف و خسوف و استسقاء و همینطور تراویح و وتر بعد از تراویح. اما جماعت در بقیه ی نوافل مانند نمازهای سنت رواتب و ضحی (چاشت) و نوافل مطلق تشریح نشده، یعنی مستحب نیست، اما اگر بصورت جماعت خوانده شود جایز است.» «المجموع» (548/3).

خلاصه اینکه چون پیامبر صلی الله علیه وسلم (یک شب) و اصحاب رضی الله عنهم (بعد از وفات ایشان) نماز تراویح و وتر بعد از آن را فقط در رمضان بصورت جماعت خوانده اند، لذا ما نیز به تبعیت از آنها فقط شبهای رمضان نماز تراویح و وتر بعد از آنرا بصورت جماعت برگزار می کنیم، هر چند که جماعت خواندن تراویح و وتر بعد از آن واجب نیست. و بعد از رمضان چون نماز تراویح تشریح نشده و تراویح خاص شبهای رمضان است، لذا با پایان ماه رمضان جماعت خواندن تراویح هم تمام می شود ولی نماز وتر باقی می ماند و سنت آنست که نماز وتر را انفرادی خواند و اگر می بینیم که در رمضان وتر جماعت خوانده می شود به سبب آن بود که پشت سر نماز تراویح خوانده می شد و چون تراویح بصورت جماعت خوانده می شود، وتر بعد از آن نیز به تبعیت از آن جماعت خوانده می شود.

بعبارتی اصل در خواندن نماز وتر، خواندن آن بصورت انفرادی است؛ چنانکه سنت هم اینست که انفرادی خوانده شود، ولی چون در رمضان پشت سر تراویح خوانده می شود و اصل در تراویح بر استحباب جماعت خواندن آن است، وتر نیز در رمضان حکم آنرا به

مقام و منزلت نماز وتر

خود می گیرد و همراه تراویح بصورت جماعت خوانده می شود و با اتمام تراویح در شبهای رمضان، باز (نماز وتر) به اصل خود که همان انفرادی خواندن است باز می گردد.

قضای نماز وتر:

طوری که قبلاً یاد آور شدیم بهترین وقت برای خواندن نماز وتر؛ یک سوم باقی مانده شب است، اما بهر حال نماز وتر را میتوان بعد از پایان نماز عشاء تا نزدیک به آذان صبح بجاء آورد، اما اگر کسی به علت خوابیدن و یا هم فراموش کردن نماز وترش را نخواند، در آن صورت هرگاه از خواب بیدار شد یا بیاد آورد، می تواند، در هر وقتی که باشد، حتی در صبح، نماز وترش را قضاء کند، به دلیل حدیث ابوسعید خدری رضی الله عنه که میفرماید: «من نام عن الوتر أو نسیه، فليصل إذا أصبح أو ذكره». (ترمذی 465) و ابوداود (1431) و ابن ماجه (1188) و صحیح است.

یعنی: «هرکس در وقت نماز وتر خوابید و یا فراموش کرد، هرگاه از خواب بیدار شد یا بیداش آمد آنرا بخواند».

برخی از علماء میگویند وقت قضای وتر، همان وقت نماز ضحی (چاشت) است، یعنی از هنگام طلوع آفتاب به اندازه ی ارتفاع یک نیزه که تقریباً ده دقیقه الی یک ربع بعد از آغاز طلوع است، تا تقریباً ده دقیقه قبل از آذان ظهر. و این وقت نماز ضحی یا چاشت بود که وقت قضای نماز وتر نیز می باشد.

و دلیل آن این فرموده پیامبر صلی الله علیه وسلم است که می فرماید: «من نام عن حزبه أو عن شيء منه، فقرأه فيما بين صلاة الفجر وصلاة الظهر، كُتِبَ له كأنما قرأه من الليل». (روایت مسلم).

یعنی: «اگر کسی نتوانست بدلیل خواب ماندن حزب مقررش یا قسمتی از آن را در شب بخواند، آن را در فاصله نمازهای صبح و ظهر بخواند، بمنزله اینست که آن را در شب خوانده است».

و در حدیث عایشه رضی الله عنها میخوانیم: «کان إذا نام من الليل أو مرض صلی من النهار ثننتی عشرة رکعة». (روایت مسلم). (پیامبر صلی الله علیه وسلم هرگاه بدلیل اینکه خوابشان می برد و یا مرضی داشتند) و نمی توانستند نماز شب را بخوانند، دوازده رکعت نماز را در روز می خواندند.

و این بدین سبب بود که پیامبر صلی الله علیه وسلم سیزده رکعت نماز شب می خواندند، و اگر میخواستند در روز قضا نمایند بصورت زوج قضا می کردند یعنی دوازده رکعت.

و اما قرائت در نماز وتر؛ ایشان در هر رکعت سوره ی فاتحه و سوره ای کوتاهی از قرآن را (بعد از آن) می خواندند.

ولی بهتر است قضاء نماز وتر بصورت دو رکعتی دو رکعتی بجاء آورده شود، طوری که حدیثی پیامبر صلی الله علیه وسلم در مورد صراحت دارد: «صلاة الليل والنهار مثنی مثنی». (أحمد وأبو داود و ترمذی و نسائی و ابن ماجه). یعنی: نماز

مقام و منزلت نماز وتر

(سنت) شب و روز دوتا دوتا است. (یعنی دو رکعت دو رکعت). امام بخاری میفرماید: باب آنچه که در مورد (نماز) سنت آمده، بصورت دو دو (دو رکعت دو رکعت) است. و آنرا از عمار و أبوذر و أنس و جابر بن زید و عکرمه و زهری رضی الله عنهم ذکر می کند. و همچنین یحیی بن سعید انصاری می گوید: ندیده ام فقهای دیارمان را مگر اینکه بعد از هر دو رکعت از (نماز سنت) روز سلام می دادند. و برای اینکه قضا اداء را نقل می کند. و اگر کسی (احیاناً) چهار رکعت نماز بخواند و یک سلام دهد، این کار وی رد نخواهد شد.

و در اینجا نکته ی مهمی مفید فایده است و آن اینکه؛ خواندن نماز وتر بعد از طلوع فجر و بعد از آذان صبح.

عالم شهیر جهان اسلام ابن عبد البر رحمه الله (أبو عمر یوسف بن عبد الله النمري المعروف بابن عبد البر 368 هـ - 463 هـ) می گوید: علماء در مورد نماز وتر بعد از فجر که هنوز به صبح وصل نشده است، اختلاف کرده اند. بعضی از آنها می گویند: هرگاه صبح رسید وقت نماز وتر تمام شده است و بعد از روشن شدن و رسیدن صبح نماز وتر خوانده نمی شود، و این قول ابن عمر و عطاء و نخعی و سعید بن جبیر، و ثوری و إسحاق بن راهویه و أبو حنیفة و أصحاب وی است بجز اینکه امام صاحب ابوحنیفه می گوید: هرگاه فجر طلوع کرد در اینصورت وقت نماز وتر تمام شده است و قضای آن بر او واجب است، زیرا نزد امام ابوحنیفه وتر واجب است. و کسانی که آخر وقت نماز وتر را طلوع فجر (غیر صادق) می دانند دلیل خود را این فرموده پیامبر صلی الله علیه وسلم در حدیث ابن عمر ذکر کرده اند که: « فإذا خشيت الصبح فأوتر بواحدة . » یعنی: اگر ترسیدی که صبح برسد، پس یک رکعت وتر بخوان. و نیز دلیل آنرا، آنچه که عبد الرزاق (در مصنف خود) و غیر او از ابن جریج از سلیمان بن موسی از نافع از ابن عمر ذکر کرده اند که می گوید: « من صلی اللیل فلیجعل آخر صلاته و ترا ، فإن رسول الله صلی الله علیه وسلم أمر بذلك . » (یعنی: هر کس نماز شب خواند، پس آخرین نماز خود را وتر (فرد) قرار دهد زیرا رسول الله صلی الله علیه وسلم بدان امر فرمودند.

پس هرگاه فجر شد، در اینصورت نماز شب و وتر نمی مانند، زیرا رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمودند: « أوتروا قبل الفجر . » یعنی: قبل از طلوع فجر نماز وتر بخوانید. در عوض برخی دیگر از علماء گفته اند:

وقت نماز وتر ما بین نماز عشاء تا نماز صبح (طلوع فجر صادق - سپیده دم) است. و از کسانی که بعد از طلوع فجر (غیر صادق) وتر خوانده اند؛ عباده و ابن عباس و أبو درداء و حذیفه و ابن مسعود و عائشه رضی الله عنهم هستند و از ابن عمر نیز روایت شده است و همچنین مالک و شافعی و أحمد بن حنبل و أبو ثور بر این رای هستند و همگی آنها می گویند: وتر خوانده می شود تا زمانی که به صبح وصل نشده باشد. (یعنی آذان صبح نشده باشد).

مقام و منزلت نماز وتر

و نیز ابن عبد البر رحمه الله می گوید: علمای سلف و خلف بعد از آنها در آخر وقت نماز وتر اختلاف کرده اند. البته بعد از اجماع آنها بر اینکه اول وقت وتر بعد از نماز عشاء است و نیز تمام شب در آن وتر خوانده می شود تا اینکه صبح روشن می شود بنابراین آخر نماز شب نیز است.

برخی از علماء گفته اند:

نماز وتر بعد از طلوع فجر خوانده نمی شود زیرا وقت نماز وتر از بعد از نماز عشاء تا طلوع فجر است و هرگاه فجر طلوع کرد نماز وتر باقی نمی ماند.

و برخی دیگر گفته اند که نماز وتر تا زمانیکه هنوز آذان صبح فرا نرسیده است و به صبح وصل نشده باشد (یعنی فجر صادق طلوع نکرده باشد) نماز وتر باقی مانده است و چنانکه به صبح رسید (آذان صبح داده شد) نماز وتر خوانده نمی شود. و این قول از ابن مسعود و ابن عباس و عباد بن صامت و ابی الدرداء و حذیفه و عائشه روایت شده است. و نیز مالک و شافعی و أحمد بن حنبل و ابی ثور و إسحاق بر این رای هستند.

و این رای ارجح نزد من (عبد الرحمن بن عبد الله السحیم) است، زیرا من ندیده ام که بر قولی که این صحابه هستند بقیه صحابه با آن مخالفت کرده باشند.

و اجماع آن صحابه بر این دلالت دارد که معنی حدیث در مراعات طلوع فجر که هنوز به نماز صبح وصل نشده است، می باشد.

و نیز احتمال می رود آن برای کسی باشد که بر آن اعتماد کرده است و اما کسی که خواب بر وی غلبه می کند تا زمانیکه صبح می رسد و برایش ممکن است تا نزدیک به صبح و قبل از طلوع آفتاب نماز وتر بخواند از آنچه که از خطاب (حدیث) متوجه آن می شود، و الله تعالی رای صواب را توفیق داده است و موافق آنست و نیز امام مالک رحمه الله به این معنی (از حدیث) اشاره کرده اند.

یادداشت:

آیا ترک نماز وتر جایز است؟

علماء اهل سنت بر آنعه کسانی که نماز وتر را بصورت مطلق ترک می کنند سخت بر خورد مینمایند، امام احمد بن حنبل و شیخ الإسلام ابن تیمیة حتی شهادت و گواهی دادن این شخص را انکار و غیر قابل قبول می دانند.

نماز وتر نزد احناف:

نماز وتر نزد امام صاحب ابوحنیفه و رای مختار ابن تیمیة، واجب میباشد، ولی بر طبق رای اکثر علماء، حتی شاگردان قریب امام صاحب ابوحنیفه (امام ابویوسف و امام محمد) نماز وتر سنت مؤکده میباشد، ولی رای راجح اینست که نماز وتر سنت مؤکده می باشد، طوریکه پیامبر صلی الله علیه وسلم حتی در سفر نیز آنرا ترک نه نموده.

روش خواندن نماز وتر در نزد احناف

از نظر فقه حنفی نماز وتر سه رکعت است، روش خواندنش بترتیب است: یک سه رکعت نماز وتر نیت کند، بعد از رکعت دوم در قعه نشسته التحیات را بخواند، سپس بدون اینکه سلام دهد برای رکعت سوم بلند شده در رکعت سوم سوره فاتحه و سوره ای

مقام و منزلت نماز وتر

دیگر خوانده تکبیر گفته دستها را تا گوشها بلند کند و بعد دستها را پائین آورده مانند حالت قیام ببندد و دعای قنوت را بخواند و بعد رکوع کرده نمازش را تمام کند. همانگونه که خدمت خوانندگان محترم بعرض رسانیدیم دعای قنوت قبل از رکوع خوانده شود و هنگام خواندن دعای قنوت دستها باید بسته باشند. (محمود الفتاوی، جلد 1، صفحه 183)

دلایل واجب بودن نماز وتر نزد احناف :

علمای احناف دلایل ذیل را از احادیثی نبوی در واجب بودن نماز وتر استدلال می آورند:

1- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ اجْعَلُوا آخِرَ صَلَاتِكُمْ بِاللَّيْلِ وَتَرًا» (رواه الشيخان)، (ادلة الحنفية، صفحه 205) (از عبدالله بن عمر رضی الله عنهما از پیغمبر صلی الله علیه و سلم روایت است که فرمود: آخرین نمازتان را در شب نماز وتر قرار دهید).

2- عَنْ أَبِي سَعِيدٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَوْتِرُوا قَبْلَ أَنْ تُصْبِحُوا» (رواه الجماعة الا البخاری)، (ادلة الحنفية، صفحه 205). (از ابی سعید رضی الله عنه روایت است که پیغمبر صلی الله علیه و سلم فرمود: وتر بخوانید قبل از اینکه صبح کنید).

3- عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ عَنْ أَبِيهِ قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ الْوَتْرُ حَقٌّ فَمَنْ لَمْ يُوتِرْ فَلَيْسَ مِنَّا الْوَتْرُ حَقٌّ فَمَنْ لَمْ يُوتِرْ فَلَيْسَ مِنَّا» سنن أبي داود – (4 / 202) مسند أحمد – (46 / 493) السنن الكبرى للبيهقي – (2 / 470) المستدرک علی الصحیحین للحاکم – (3 / 166) و قال « هذا حديث صحيح « وأبو المنيب العتكي مروزي ثقة يجمع حديثه ». (از بریده روایت است که شنیدم از رسول الله صلی الله علیه و سلم که می فرمود: وتر ثابت است، کسی که وتر نکرد از ما نیست، وتر ثابت است، کسی که وتر نکرد از ما نیست، وتر ثابت است، کسی که وتر نکرد از ما نیست، وتر ثابت است، کسی که وتر نکرد از ما نیست). (حاکم در المستدرک این حدیث را صحیح قرار داده است).

علماء احناف میفرمایند که: در این احادیث رسول الله صلی الله علیه و سلم به خواندن نماز وتر امر نموده است، و امر برای وجوب است، لذا حکم فتوای امام صاحب ابوحنیفه همین میباشد که: نماز وتر واجب است.

تعداد رکعت های نماز وتر نزد احناف :

1- در حدیثی از عبدالله بن عباس روایت است که نزد رسول الله صلی الله علیه و سلم خوابید، پس آنحضرت بیدار شد و مسواک زد و وضو گرفت در حالیکه می فرمود: « إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ » این آیات را خواند، تا اینکه سوره را تمام کرد، سپس برخاست و دو رکعت خواند، و قیام و رکوع و سجده را در این دو رکعت طولانی کرد، سپس برگشت و خوابید تا اینکه دم از دهان خارج کرد، سپس این کار را سه مرتبه با شش رکعت انجام داد، هر مرتبه مسواک می زد و وضو می گرفت، و این آیات را می خواند، « ثُمَّ أَوْتِرَ بِثَلَاثٍ » سپس با سه رکعت وتر خواند، آنگاه موذن اذان گفت و به نماز خارج شد، در حالی که می فرمود: « اللَّهُمَّ اجْعَلْ فِي قَلْبِي نُورًا وَفِي لِسَانِي نُورًا وَاجْعَلْ فِي سَمْعِي نُورًا وَاجْعَلْ فِي بَصَرِي نُورًا »

مقام و منزلت نماز وتر

وَاجْعَلْ مِنْ خَلْفِي نُورًا وَمِنْ أَمَامِي نُورًا وَاجْعَلْ مِنْ فَوْقِي نُورًا وَمِنْ تَحْتِي نُورًا اللَّهُمَّ
 أَعْطِنِي نُورًا» . (صحيح مسلم (4 / 159)، (ادلة الحنفية، صفحه 207) .
 2- عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقْرَأُ فِي الرَّكْعَةِ الْأُولَى مِنْ
 الْوُتْرِ بِسَبْحِ اسْمِ رَبِّكَ الْأَعْلَى وَفِي الثَّانِيَةِ يَقُولُ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ وَفِي الثَّلَاثَةِ يَقُولُ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ
 (سنن النسائي - (6 / 201) از ابی بن کعب روایت است که فرمودند: رسول الله صلی
 الله علیه و سلم در رکعت اول وتر «سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى»، و در رکعت دوم «قُلْ يَا
 أَيُّهَا الْكَافِرُونَ»، و در رکعت سوم «قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ» را می خواند.

قنوت قبل از رکوع خوانده می شود:

1- عَنْ أَبِي بِنِ كَعْبٍ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُوتِرُ فَيَقْنُتُ قَبْلَ الرَّكْعَةِ
 (سنن ابن ماجه (4 / 24)، (و اسناده صحيح، ادلة الحنفية، صفحه 211) از ابی بن کعب
 روایت است که رسول الله صلی الله علیه و سلم وتر می خواند و قبل از رکوع قنوت می
 خواند.

رفع یدین وقت خواندن قنوت در وتر:

در مورد رفع یدین قبل از دعاقنوت در نماز وتر میتوان به احادیثی ذیل استناد نمود:
 1 - عن عبد الرحمن بن الأسود، عن أبيه، عن عبد الله، أنه كان يقرأ في آخر ركعة من
 الوتر «قل هو الله أحد» ثم يرفع يديه ويقنت قبل الركعة». قال البخاري: هذه الأحاديث
 كلها صحيحة عن رسول الله صلى الله عليه وسلم، لا يخالف بعضها بعضا، وليس فيها
 تضاد لأنها في مواطن مختلفة (رفع اليدين للبخاري (1 / 92)، (و اسناده صحيح، ادلة
 الحنفية، ص 212)

عبدالرحمن بن اسود از پدرش (اسود) از عبدالله روایت کرده که او در آخرین رکعت وتر
 قل هو الله أحد را می خواند، سپس دو دست خود را بلند می کرد و قبل از رکوع دعا می
 خواند.

2- عَنْ إِبْرَاهِيمَ النَّخَعِيِّ قَالَ: « تَرْفَعُ الْأَيْدِي فِي سَبْعِ مَوَاطِنَ: فِي افْتِتَاحِ الصَّلَاةِ , وَفِي
 التَّكْبِيرِ لِلْقُنُوتِ فِي الْوُتْرِ , وَفِي الْعِيدَيْنِ , وَعِنْدَ اسْتِلامِ الْحَجَرِ , وَعَلَى الصَّفَا وَالْمَرْوَةِ ,
 وَبِجُمُعٍ وَعَرَفَاتٍ , وَعِنْدَ الْمَقَامَيْنِ عِنْدَ الْجَمْرَتَيْنِ » (شرح معاني الآثار - (2 / 178)، (و
 اسناده صحيح، ادلة الحنفية، صفحه 212) و (الآثار لأبي يوسف - (1 / 105).
 ابراهيم نخعی می فرماید: در هفت جا دستها بلند کرده می شوند: در افتتاح نماز، و در
 تکبیر قنوت در وتر، و در دو عید، و وقت استلام حجر الاسود، و بر صفا و مروة، و به
 مزدلفة و عرفات، و وقت دو جمره (اولی و وسطی).

در هر سه رکعت وتر فاتحه و سوره خوانده می شود

1- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - كَانَ يُوتِرُ بِثَلَاثٍ يَقْرَأُ
 فِي الرَّكْعَةِ الْأُولَى ب (سَبِّحْ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى) وَفِي الثَّانِيَةِ (قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ) وَفِي
 الثَّلَاثَةِ (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) وَ (قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ) وَ (قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ) (سنن الدارقطني
 (4 / 380) و ايضا رواه الحاكم و قال: هذا حديث صحيح على شرط الشيخين، ولم
 يخرجاه « (المستدرک على الصحيحين للحاكم - (3 / 164) (ادلة الحنفية، صفحه 212 و

مقام و منزلت نماز وتر

قال رواه اصحاب السنن الأربعة و الحاكم، و قال: على شرط الشيخين).
 (از عايشه رضى الله عنها روايت است كه رسول الله صلى الله عليه و سلم با سه ركعت
 وتر مى خواند، در ركعت اول سَبَّحَ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى، و در ركعت دوم قُلْ يَا أَيُّهَا
 الْكَافِرُونَ ، و در ركعت سوم (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) وَ (قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ) وَ (قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ
 النَّاسِ) را مى خواند.)

در نماز صبح قنوت خوانده نمى شود

1- عَنْ أَبِي مَالِكٍ الْأَشْجَعِيِّ قَالَ قُلْتُ لِأَبِي يَا أَبَتِ إِنَّكَ قَدْ صَلَّيْتَ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ وَعُثْمَانُ وَعَلِيٌّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ هَا هُنَا بِالْكَوْفَةِ نَحْوًا مِنْ حَمْسِ سِنِينَ أَكَانُوا يَقْتُونُونَ قَالَ أَيُّ بُنَيِّ مُحَدَّثٍ « قَالَ أَبُو عَيْسَى هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ وَالْعَمَلُ عَلَيْهِ عِنْدَ أَكْثَرِ أَهْلِ الْعِلْمِ (سنن الترمذی - (2 / 169). از ابى مالک اشجعی روايت است
 كه به پدرم گفتم: اى پدر من، همانا تو پشت سر رسول الله صلى الله عليه و سلم و ابو بكر
 و عمر و عثمان و على بن ابى طالب اینجا در كوفه به اندازه ی پنج سال نماز خواندى،
 آیا قنوت مى خواندند گفت: اى پسرک من كاری نوپیدا است. ابو عیسی (امام ترمذی) مى
 فرماید: این حدیث حسن و صحیح است و نزد اكثر اهل علم عمل بر همین است.
 2- عن أبي هريرة ، أن النبي صلى الله عليه وسلم لم يكن يقنت إلا أن يدعو لقوم على قوم
 ، فإذا أراد أن يدعو على قوم أو يدعو لقوم ، قنت حين يرفع رأسه من الركعة الثانية من
 صلاة الفجر « (صحیح ابن خزيمة - (4 / 244) از ابو هريرة روايت است كه پیغمبر
 صلى الله عليه و سلم در نماز دعا نمى كرد، مگر اینکه برای قومی یا بر قومی دعا کند،
 وقتى كه مى خواست برای قومی یا بر قومی دعا کند، زمانى كه سرش را از ركعت دوم
 در نماز صبح بلند مى كرد دعا مى كرد.

دعای قنوت

در کتب احادیث دعای قنوت با الفاظ مختلف روايت شده است، مجموعه همه روایات و
 الفاظ مشترک آنها الفاظ زیر هستند: «اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْتَعِينُكَ ، وَنَسْتَغْفِرُكَ ، وَنُؤْمِنُ بِكَ وَ
 نَتَوَكَّلُ عَلَيْكَ وَنُثْنِي عَلَيْكَ الْخَيْرَ وَنَشْكُرُكَ وَلَا نَكْفُرُكَ ، وَنَخْلَعُ وَنَتْرُكُ مَنْ يَفْجُرُكَ ،
 اللَّهُمَّ إِيَّاكَ نَعْبُدُ ، وَلَكَ نُصَلِّي وَنَسْجُدُ ، وَإِلَيْكَ نَسْعَى وَنَخْفَدُ ، وَنَرْجُو رَحْمَتَكَ ، وَنَخْشَى
 عَذَابَكَ ، إِنَّ عَذَابَكَ بِالْكَفَّارِ مُلْحِقٌ » (شرح السنة للبغوي - (1 / 466)، (مصنف ابن أبي
 شيبة - (2 / 200)، (السنن الكبرى للبيهقي - (2 / 211) (مصنف عبدالرزاق) و كتب
 حديث دیگر. (اى الله همانا ما از تو کمک مى طلبیم و از تو بخشش مى طلبیم و به تو
 ایمان مى آوریم و بر تو توکل مى کنیم و تو را بهترین ستایش مى کنیم و شکر تو را
 بجای مى آوریم و به تو کفر نمى ورزیم و مى گذاریم و ترک مى کنیم کسی را كه
 نافرمانى تو را کند، اى الله فقط تو را عبادت مى کنیم و برای تو نماز مى خوانیم و سجده
 مى کنیم و به سوى تو مى شتابیم و مى طلبیم و امید داریم رحمت تو را و از عذاب تو مى
 ترسیم همانا عذاب تو به كفار خواهد رسید. (نماز اهل السنة والجماعت، مولانا محمد
 الیاس گهمن، صفحه 121).

مقام و منزلت نماز وتر

فهرست موضوعات :

- مقدمه
- وقت نماز وتر
- تعداد رکعات های وتر
- طریقه خواندن نماز وتر
- اول: خواندن نماز وتر در سه رکعتی
- دوم: خواندن نماز وتر در پنج رکعتی
- سوم: خواندن نماز وتر در هفت و یا نو رکعتی
- روش پیامبر اسلام در خواندن دعای قنوت:
- نماز وتر با جماعت
- قضای نماز وتر
- نماز وتر نزد احناف
- روش خواندن نماز وتر در نزد احناف
- دلایل واجب بودن نماز وتر نزد احناف
- تعداد رکعت های نماز وتر نزد احناف
- قنوت قبل از رکوع خوانده می شود
- رفع یدین وقت خواندن قنوت در وتر
- در هر سه رکعت وتر فاتحه و سوره خوانده می شود
- دعای قنوت

مقام و منزلت نماز وتر

تتبع ، نگارش و نوشته از:

الحاج امین الدین « سعیدی - سعید افغانی »
وداکتر صلاح الدین « سعیدی - سعید افغانی »
ادرس ارتباطی :

saidafghani@hotmail.com
strategicstudies@yahoo.com

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**